

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.37.4>
УДК 316.74:355.233.2(477)

Олександр ДЕМЧИК

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри соціології та філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

ORCID: 0009-0001-3307-5899
Email: demchuk.oleksandr@gmail.com

Віра КРЕЧЕТОВА

кандидат соціологічних наук,
старший викладач кафедри соціології та філософії,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

ORCID: 0000-0003-1665-4976
Email: 2002verak@gmail.com

Ігор ЧИЧАНОВСЬКИЙ

старший викладач кафедри соціології та філософії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

Email: chichanovskiy08@gmail.com

ПРАКТИКИ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ В ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНАХ

Анотація. У статті досліджуються особливості практик, методів та форм гуманітарної допомоги цивільному населенню в прифронтових регіонах українського Приазов'я, що здійснюються підрозділами «Капеланського батальйону Маріуполь». Проаналізовано етапи становлення волонтерського й капеланського руху протестантських громад у контексті воєнної агресії Російської Федерації проти України. Висвітлено організаційно-координаційні аспекти діяльності батальйону, спрямовані на евакуацію населення, надання гуманітарної, медичної, психологічної та соціальної підтримки мешканцям прифронтових територій. Особливу увагу приділено гуманітарним стратегіям, що поєднують релігійну мотивацію з прагматичними формами волонтерства, які забезпечують ефективне реагування на виклики воєнного часу. Показано, що діяльність батальйону ґрунтується на принципах добровільності, адресності, міжконфесійної відкритості, інклюзивності допомоги та високої мобільності. Зазначено, що «Капеланський батальйон Маріуполь» не лише рятує життя та задовольняє базові потреби людей, а й формує простір довіри, емпатії та співучасті між військовими, волонтерами та цивільним населенням. Завдяки своїй багатогалузевій структурі батальйон поєднує духовне служіння, соціальну роботу та логістичну діяльність, що робить його прикладом ефективної взаємодії між релігійними організаціями, громадськими фондами та військовими структурами. Доведено, що гуманітарна активність цього підрозділу сприяє зміцненню соціальної стійкості громад, збереженню морального потенціалу суспільства та гуманізації соціальних відносин у період війни. Результати дослідження мають наукову й практичну значущість для подальшого вивчення ролі релігійних інституцій у забезпеченні громадянської безпеки, розвитку культури солідарності й відновленні гуманітарної сфери України. Отримані висновки підтверджують важливість інтеграції духовного чинника у систему кризового менеджменту. Узагальнення досвіду «Капеланського батальйону Маріуполь» може слугувати методологічною основою для розроблення державних і громадських програм гуманітарного реагування.

Ключові слова: волонтерство, капеланство, соціальна підтримка, релігійні організації, Капеланський батальйон Маріуполь.

Oleksandr DEMCHYK

PhD in Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Sociology and Philosophy
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Vira KRECHETOVA

PhD in Sociology, Senior Lecturer at the Department of Philosophy and Sociology,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Ihor CHYCHANOVSKIY

Senior Lecturer at the Department of Sociology and Philosophy,
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

PRACTICES OF HUMANITARIAN AID TO THE CIVILIAN POPULATION IN FRONT-LINE REGIONS

Abstract. *The article examines the practices, methods, and forms of humanitarian aid to the civilian population in the front-line regions of the Ukrainian Azov Sea coast, carried out by units of the Mariupol Chaplain Battalion. The stages of the formation of the volunteer and chaplain movement of Protestant communities in the context of the Russian Federation's military aggression against Ukraine are analyzed. The organizational and coordination aspects of the battalion's activities aimed at evacuating the population and providing humanitarian, medical, psychological, and social support to residents of frontline territories are highlighted. Particular attention is paid to humanitarian strategies that combine religious motivation with pragmatic forms of volunteering, which ensure an effective response to the challenges of wartime. It is shown that the battalion's activities are based on the principles of voluntariness, targeting, interfaith openness, inclusiveness of assistance, and high mobility. It is noted that the Mariupol Chaplain Battalion not only saves lives and meets people's basic needs but also creates a space of trust, empathy, and solidarity between the military, volunteers, and the civilian population. Thanks to its multidisciplinary structure, the battalion combines spiritual service, social work, and logistical activities, making it an example of effective interaction between religious organizations, public foundations, and military structures. It has been proven that the humanitarian activities of this unit contribute to strengthening the social stability of communities, preserving the moral potential of society, and humanising social relations during wartime. The results of the study are of scientific and practical importance for further research into the role of religious institutions in ensuring civil security, developing a culture of solidarity, and restoring the humanitarian sphere in Ukraine. The conclusions confirm the importance of integrating the spiritual factor into the crisis management system. The generalization of the experience of the Mariupol Chaplain Battalion can serve as a methodological basis for the development of state and public humanitarian response programs.*

Keywords: volunteering, chaplaincy, social support, religious organizations, Mariupol Chaplain Battalion.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України спричинила масштабну гуманітарну кризу, особливо у прифронтових регіонах. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, руйнування інфраструктури, нестача продовольства, води та медичних засобів актуалізували проблему ефективної організації гуманітарної допомоги. В умовах обмежених ресурсів державних структур особливе значення набувають громадські, релігійні та волонтерські ініціативи. Однією з найефективніших форм самоорганізації у цьому напрямі стала діяльність «Капеланського батальйону Маріуполь», який поєднує духовну підтримку, практичну допомогу та соціальне служіння.

Аналіз наукової літератури. Проблематику гуманітарної діяльності в умовах воєнних конфліктів розглядали у своїх працях українські дослідники, зокрема, Саган О., Гарат І. [8], Яремчук С.С. [12], які наголошували на ролі релігійних інституцій у формуванні соціального капіталу та підтриманні морального потенціалу суспільства. Окремі аспекти волонтерського руху в умовах війни висвітлюють дослідження Л. Афанасьєвої, М. Цюрупи [1], Л. Глинської, Н. Глебової [2], Мацієвського Ю., Лук'янчук Я. [6], Петрович Ж., Лях Т. [7], Спіріна Т., Лехолетова М. [9],

які підкреслюють важливість неурядових структур у забезпеченні життєдіяльності населення. Проте діяльність капеланських спільнот як інституцій гуманітарного реагування залишається недостатньо дослідженою, що визначає наукову новизну цієї статті.

Метою статті є аналіз організаційних засад, методів і форм гуманітарної допомоги цивільному населенню в прифронтових регіонах українського Приазов'я, активізованих підрозділами «Капеланського батальйону Маріуполь», а також визначення їхнього впливу на стійкість і соціальну інтеграцію громад, що перебувають у зоні бойових дій.

Виклад основного матеріалу. «Капеланський батальйон Маріуполь» сформувався на базі протестантської громади «Церква добрих змін», яка ще з 2014 року здійснювала духовне служіння для військових та цивільних.

«Церква добрих змін» – це класична пострадянська протестантська церква, яка виникла 29 років тому. Майже всі її парафіяни є християнами в першому поколінні. Церква виникла в дуже турбулентні часи, коли атеїстичні парадигми світосприйняття почали розпадатися, коли Біблія та християнські істини стали знову доступні людям. Багато хто відкрив для себе новий світ релігії та віри. Без перебіль-

шення можна сказати, що тоді почалася хвиля християнського відродження. У цей час ми з друзями та однодумцями створили й нашу церкву [10].

Напрями діяльності церкви – це дуже багато різноманітних справ. Богослужіння, хрещення, вінчання, молитовні зібрання, вивчення християнської доктрини, недільні школи, проведення таборів для дітей, освітні курси: від уроків для неофітів до академічного курсу, який запустили при Острозькій академії.

Благодійний проєкт церкви насамперед, це реабілітаційний дитячий центр «Республіка Пілігрим». Це наймасштабніший проєкт, є найбільшим на пострадянському просторі. Про нього навіть зняли фільм, зокрема, американський режисер Теренс Малік. Стрічка має назву «Майже святий» (<https://surl.li/jyfuse>).

За весь час існування через центр пройшло більше чотирьох тисяч дітей. Усе починалося в 90-ті, коли центр почав працювати з безпритульними наркозалежними дітьми. Їх забирали з вулиць, підвалів, горищ, теплотрас. Надавали першу медичну допомогу, встановлювали особистість, з'ясовували, чому вони опинилися на вулиці та що можна зробити для них, допомагали налагодити життя та залишити наркотики у минулому.

Служителі церкви активно пропагують усиновлення дітей як суспільну практику та альтернативу інтернатам і дитячим будинкам, вони самі активно це практикують. Своїм прикладом прагнуть зруйнувати існуючі іноді пересуди щодо всиновлення так званих «важких» дітей. Важливим напрямом роботи залишається створення сімейних дитячих будинків.

Наразі «Церква добрих змін» має дуже багато напрямків благодійної діяльності. Є окремі служіння людям із вадами зору та слуху. Церква має хоспіси для літніх людей, працює з дітьми з ментальною інвалідністю, впроваджує тюремне та військове капеланство.

У 2014 році церква Добрих Змін розпочала капеланське служіння, в рамках якого чоловіки та хлопці спільно з солдатами виконували роботи, такі, як риття окопів, та надавали підтримку воїнам на фронті. У прифронтових селах організовували різдвяні виїзди, проводили святкові програми та дарували подарунки не лише дітям, але й похилим людям, на кого раніше ніхто не звертав уваги. Перед святами церква збирала кошти для закупівлі продуктів та подарунків із метою створення святкового атмосферного заходу [11].

Громадська Організація «Капеланський Батальйон «Маріуполь» є добровільним об'єднанням фізичних осіб, створеним для здійснення та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних, зокрема, економічних, соціальних, культурних, освітніх та інших інтересів своїх членів та/або інших осіб, сприяння патріотичному вихованню молоді; всебічна допомога та сприяння релігійним організаціям; сприяння активному відпочинку дітей та молоді; сприяння розвитку внутрішнього туризму з України.

Метою Організації є: надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним спеціальним органам, органам цивільного захисту, добровільним формуванням територіальних громад, іншим особам, які забезпечують національну безпеку і оборону відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, а також особам, які постраждали чи можуть постраждати від такої зброї агресії [5].

Із початком повномасштабного вторгнення діяльність батальйону набула системного характеру: від одноразових акцій підтримки до розбудови розгалуженої мережі гуманітарних місій. Основними напрямками діяльності стали евакуація цивільного населення, забезпечення продуктами, медикаментами, будівельними матеріалами, психологічна та духовна підтримка постраждалих.

Організація має право залучати волонтерів до своєї діяльності. У разі залучення волонтерів до своєї діяльності Організація, має право: проводити діяльність із укладенням договору про провадження волонтерської діяльності з волонтером або без такого договору у порядку, визначеному Законом України «Про волонтерську діяльність» [3]; отримувати кошти та інше майно для здійснення волонтерської діяльності; самостійно визначати напрями здійснення волонтерської діяльності; видавати волонтерам посвідчення, що засвідчують їх особу та вид волонтерської діяльності в межах організації; відшкодовувати волонтерам витрати, пов'язані з наданням ними волонтерської допомоги, передбачені Законом України «Про волонтерську діяльність»; страхувати життя і здоров'я волонтерів на період провадження волонтерської діяльності відповідно до Закону України «Про страхування» [4] запрошувати іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України, направляти громадян України за кордон для провадження волонтерської діяльності.

У разі залучення до своєї діяльності волонтерів, Організація бере на себе зобов'язання: забезпечувати волонтерам безпечні та належні для життя і здоров'я умови здійснення волонтерської діяльності; здійснювати підготовку волонтерів; надавати волонтерам достовірну, точну та повну інформацію щодо змісту та особливостей провадження волонтерської діяльності; забезпечувати вільний доступ до інформації, що стосується здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів [5].

З початку повномасштабного вторгнення в Україну 24-го лютого 2022 р. «Капеланський батальйон Маріуполь» виїхав з міста Маріуполь, до його оточення, також команда вивезла дитячий притулок «Пілігрим». Ціла колона людей їхала з командою на Запорізьку область. Доїхавши до Запоріжжя команда вирішила залишитись та робити спроби евакуювати людей з Маріуполя та ближніх сіл.

У перші місяці війни батальйон організував евакуацію понад восьми тисяч осіб, що засвідчує високий рівень координації, самовідданості та про-

фесійної підготовки волонтерів. Зв'язку з містом не було, чи він був дуже спонтанним. Але серед людей, що залишились у місті, були служителі нашої церкви, які збирали людей до укриттів.

Евакуація з Донецької та Запорізької області стала життєвою допомогою для тих, хто опинився в епіцентрі військових дій. На сучасному етапі батальйон продовжує свою місію, вивозити людей із прифронтових і фронтових сіл та міст, які постійно зазнають обстрілів.

Крім евакуації, батальйон тримав зв'язок із мирним населенням в окупації, яке з деяких причин не могло виїхати. Оскільки в окупації була проблема з ліками, ми збирали списки потреб людей і при можливості передавали їм все необхідне. Найчастіші потреби були: їжа, памперси, ліки,... іноді гроші.

Коли, для евакуації та допомоги на окуповану територію, виїзди були закриті, команда батальйону допомагала переселенцям з Донецької та Запорізької області, які залишились у Запоріжжі та прифронтових селах.

Досі команда капеланів та волонтерів, їздить у прифронтові села і міста, працюють, щоб забезпечити мирному населенню основні потреби, такі як їжа, вода, медична допомога та проживання, залежно від обставин.

Також підрозділ проводить ремонтні роботи у зруйнованих населених пунктах (Оріхів, Преображенка, Гуляйполе, Кам'янське, Веселянка...), які перебувають під потужним ударом російських бомб. Усе відбувається завдяки надзвичайній роботі команди «Маріупольського батальйону» ремонтників. Вони готові ризикувати життям для того, щоб привести до життя зруйновані домівки мирних жителів. Збираючи гроші та будівельні матеріали та мобілізуючи зусилля, вони не лише відновлюють стіни й дахи, але й відновлюють віру в майбутнє в серцях тих, хто пережив бомбардування [13].

Окрім цього, українські прифронтові поселення отримали гуманітарну допомогу завдяки фонду World Food Program (Всесвітня Програма Харчування) та організації Samaritan Pirs. Надіслані партнерами-голландцями 180 тонн посівного матеріалу стали не тільки джерелом їжі для мирних жителів, але й засобом для відновлення сільськогосподарського сектору в цих поселеннях. Ця допомога виявилася особливо корисною для фермерів, які, завдяки посівному матеріалу, зможуть отримати врожай і поділитися частиною з мирним населенням, що перебуває у скрутному становищі. Таким чином, допомога не тільки забезпечує харчування, але й підтримує розвиток самодостатнього сільськогосподарського сектору, сприяючи сталому розвитку цих поселень [13].

Крім гуманітарної й медичної допомоги, «Капеланський батальйон Маріуполь» вивозить та активно допомагає знайти господарів для багатьох домашніх тварин. Із цією метою команда не лише врятувала безпритульних, та поранених тварин, але й стала їхнім турботливим посередником у пошуку нового дому.

Важливим напрямом є психологічна реабілітація дітей, які зазнали травм війни. Реалізовані табори програми в Микуличині (Івано-Франківська область) поєднують відпочинок, ігрову терапію та консультування з фаховими психологами, що сприяє відновленню емоційного балансу та соціалізації дітей. Діяльність батальйону відзначається міждисциплінарним підходом: поєднанням духовного наставництва, психологічної підтримки, соціальної роботи та логістики гуманітарних поставок. Така модель демонструє ефективність синергії релігійних і громадських ініціатив у кризових умовах. Результатом цих заходів було полегшення психологічного стану дітей, покращення їхнього самопочуття та формування позитивних стратегій подолання труднощів. Реабілітація через такі літні табори стала необхідним елементом допомоги тим, хто пережив важкі періоди через воєнні події.

Висновки і пропозиції. Капелани працюють в зоні бойових дій, проводять релігійні служби, слухають індивідуальні сповіді та консультують учасників конфлікту та їх родичів. Вони також забезпечують моральну підтримку, допомагають знаходити сенс і надають психологічну підтримку в складних ситуаціях. Роль капеланів важлива в такі часи, коли люди стикаються з болем, страхом і втратами, і вони допомагають знайти надію та внутрішню силу для подолання труднощів.

Результати дослідження засвідчують, що діяльність «Капеланського батальйону Маріуполь» є важливим компонентом системи громадянської безпеки в умовах війни. Батальйон виступає не лише як релігійно-гуманітарна організація, а й як соціальний інститут, який забезпечує збереження життя, психологічну стабільність і соціальну згуртованість громад. Його досвід може бути використаний як модель для розвитку інших волонтерських і капеланських ініціатив у зонах кризових ситуацій. Подальші дослідження доцільно спрямувати на порівняльний аналіз діяльності релігійних гуманітарних структур різних конфесій та вивчення їхнього внеску у формування культури солідарності й довіри в українському суспільстві під час воєнних викликів.

1. Афанасьєва Л., Цюрупа М., Вишневський О. Гідність людини як найвища чеснота громадянина-борця за умов воєнної ситуації: соціально-філософський аналіз. *Українознавчий альманах*. Випуск 33. Київ: «Міленіум». 2023. С. 10–17.
2. Глинська Л., Глебова Н., Андрищенко О. Етнічна єдність багатокультурної мелітопольської громади як маркер національного спротиву війні. *Українознавчий альманах*. Випуск 33. Київ: «Міленіум», 2023. С. 189–194.
3. Закон України «Про волонтерську діяльність», 4136-IX, 01.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
4. Закон України «Про страхування», 3720-IX, 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
5. Куранов С.О. Статут громадської організації «Українське капеланство»: затв. протоколом Загальних зборів. Олександрія, 2024. 15 с. URL:

- https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/38524198/
6. Мацієвський Ю., Лук'янчук Я. Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів. *Політичні дослідження*. № 1(7). 2024. С. 19–42.
 7. Петрочко Ж., Лях Т. Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. *Всичливисть. Humanitas*. 2024. №3. С. 202–207.
 8. Саган О., Гарат І. Концептуальні питання та етапи становлення військового капеланства у незалежній Україні. *Філософська думка*. 2023. №1. С. 59–74.
 9. Спіріна Т., Лехолетова М., Лях Т. Гуманітарні програми допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. Випуск 1 (56). С. 228–233.
 10. Церква Добрих Змін (@churchofgc) • Фото і відео у Facebook. URL: <https://www.facebook.com/churchofgc/>
 11. Церква Добрих змін. URL: <https://spilno.dess.gov.ua/tserkva-dobrykh-zmin/>
 12. Яремчук С.С. Релігійні практики в сучасному соціумі: інституціональний контекст: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 400 с.
 13. Ukrainian Chaplaincy (@ukr_chaplaincy) • Instagram photos and videos. URL: https://www.instagram.com/ukr_chaplaincy
- ### References
1. Afanas'ieva L., Tsiurupa M., Vyshnevs'kyj O. (2023). *Hidnist' liudyny iak najvyscha chesnota hromadianyna-bortsia za umov voiennoi sytuatsii: sotsial'no-filosofs'kyj analiz* [Human dignity as the highest virtue of a citizen-fighter in a war situation: a socio-philosophical analysis]. *Ukrainoznavchij al'manakh*. Vypusk 33. Kyiv: «Milenium». Pp. 10–17. (in Ukrainian).
 2. Hlyns'ka L., Hlebova N., Andriuschenko O. (2023). *Etnichna iednist' bahatokul'turnoi melitopol's'koi hromady iak marker natsional'noho sprotyvu vijni* [Ethnic unity of the multicultural Melitopol community as a marker of national resistance to war]. *Ukrainoznavchij al'manakh*. Vypusk 33. Kyiv: «Milenium». Pp. 189–194. (in Ukrainian).
 3. *Zakon Ukrainy «Pro volonters'ku diial'nist'»* [Law of Ukraine "On Volunteer Activities"]. 4136-IKh, 01.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>. (in Ukrainian)
 4. *Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia»* [Law of Ukraine "On Insurance"]. 3720-IX, 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>. (in Ukrainian)
 5. Kuranov C.O. (2024). *Statut hromads'koi orhanizatsii «Ukrains'ke kapelanstvo»* [Statute of the public organization "Ukrainian Chaplaincy"]: zatv. protokolom Zahal'nykh zboriv. Oleksandriia. 15 p. (in Ukrainian).
 6. Matsiievs'kyj Yu., Luk'ianchuk Ya. (2024). *Volonterstvo ta psevdovolonterstvo v Ukraini: novyj pohliad kriz' pryzmu neformal'nykh instytutiv* [Volunteering and pseudo-volunteering in Ukraine: a new perspective through the prism of informal institutions]. *Politychni doslidzhennia*. № 1(7). Pp. 19–42. (in Ukrainian).
 7. Petrochko Zh., Liakh T. (2024). *Potentsial volonterstva dlia rozvytku deokupovanykh hromad*. [The Potential of Volunteering for the Development of Deoccupied Communities]. *Vvichlyvist'. Humanitas*. №3. Pp. 202–207. (in Ukrainian).
 8. Sahan O., Harat I. (2023). *Kontseptual'ni pytannia ta etapy stanovlennia vijs'kovoho kapelanstva u nezalezhnij Ukraini* [Conceptual Issues and Stages of the Formation of Military Chaplaincy in Independent Ukraine]. *Filosofs'ka dumka*. # 1. Pp. 59–74. (in Ukrainian).
 9. Spirina T., Lekholetova M., Liakh T. (2025). *Humanitarni prohramy dopomohy vrazlyvym hrupam naselennia v umovakh voiennoho chasu v Ukraini*. [Humanitarian programs to assist vulnerable groups of the population in wartime in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriia «Pedagogika. Sotsial'na robota»*. Vypusk 1 (56). Pp. 228–233. (in Ukrainian).
 10. Tserkva Dobrykh Zmin [Church of Good Changes] (@churchofgc) • Foto i video u Facebook. URL: <https://www.facebook.com/churchofgc/> / (in Ukrainian).
 11. Tserkva dobrykh zmin [Church of Good Changes]. URL: <https://spilno.dess.gov.ua/tserkva-dobrykh-zmin/> (in Ukrainian).
 12. Yaremchuk S.S. (2020). *Relihijni praktyky v suchasnomu sotsiumi: instytutsional'nyj kontekst: monohrafiia* [Religious practices in modern society: institutional context: monograph]. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fed'kovycha. 400 p. (in Ukrainian).
 13. Ukrainian Chaplaincy (@ukr_chaplaincy) • Instagram photos and videos. URL: https://www.instagram.com/ukr_chaplaincy

Отримано редакцією журналу / Received: 29.10.25
Прорецензовано / Revised: 11.11.25
Схвалено до друку / Accepted: 12.11.25